

AZ „ALTERA PARS”

A KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK BESZERZÉSÉRŐL EGY KÖNYVTÁROS SZEMÉVEL

A tőkés országokból származó folyóiratok megrendelésével kapcsolatban a múlt év végén foganatosított intézkedések számos könyvtáros kollégában és könyvtárhatalomban keltettek vegyes benyomásokat, melyeknek többen különböző fórumokon (a rádióban, napilapokban) hangot is adtak.

Ebben az írásban egyrészt a kialakult vitával kapcsolatos gondolataimat kívánom megfogalmazni (elsősorban *Wix Györgyné* illetve *Sárdy Péter* cikke* nyomán, melyek rövid foglatát adják az egymással vitában álló felek álláspontjának), másrészt megkísérek olyan javaslatokat tenni, melyek konstruktív megvitatása a kialakult szűkös devizális helyzetben a megoldás lehetőségeinek feltárását segíthetik elő.

Gondolatok a folyóiratrendelések központi szabályozásához

1. Azt hiszem, „tárgyalási alapként” elfogadhatjuk azt a véleményt, hogy mindenképpen elkerülhetetlen volt a folyóiratbeszerzések ügyének napirendre tűzése, mivel a koordináció ezen a területen hiányzott.

2. Nem tudok egyetérteni *Wix Györgyné*-vel, aki szerint a megrendelő intézményeknél kialakított szempontok elegendőek lennének annak eldöntéséhez, hogy egy-egy folyóiratot járasson-e egy könyvtár vagy sem. Számos intézményünkben nem voltak (sőt, talán jelenleg sincsenek) olyan pénzügyi korlátok, amelyek határt szabnának a folyóiratok rendelésének. Különösen az önálló gazdálkodó szervezetek engedhették meg maguknak azt a „luxust”, hogy olyan folyóiratokat is megrendeljenek, amelyekre az egyébként arra rászoruló, de állami költségvetésből gazdálkodó intézmények könyvtárainak pénzéből nem futotta.

3. Vitába kell szállnom mindkét szerző álláspontjával, melyek szerint a nyilvános könyvtárak feltétlen prioritást kell hogy élvezzenek a korlátozottan nyilvános könyvtárakkal szemben. Nem csak én, valószínűleg más

is tapasztalta, hogy míg egyes nyilvános könyvtárak (pl. az OMIKK) folyóirattárának igénybevétele rendkívül nagy, addig egyes tájékoztatói központok folyóirattárának látogatottsága még a minimálisnak tekinthető szintet sem éri el. Nehéz lenne ennek okát most feltárni, de tény, hogy számos folyóiratot – miután tartalma valamely kötelezettségből adódóan feldolgozást nyer, és valamely információs rendszer szekunder jellegű tájékoztató szolgáltatásába kerül – a könyvtárban bizony vastag porréteg takar. Alighanem joggal merül fel a kérdés, hogy nem egy másik könyvtárban volna-e ezeknek a folyóiratoknak a helye.

4. Semmiképpen sem tekintem járható útnak azt a sokak által kézenfekvőnek tűnő megoldást, hogy az intézmények egy központilag megállapított összegkeret terhére szabad kezet kapjanak megrendelésük összeállításában. Igazat kell adnom *Sárdy Péter*-nek, hogy ez számos olyan folyóirat országban belüli megszűnéséhez vezetne, melyek hasznos információkat tartalmaznak, melyek vagy elvesznének, vagy később külföldről másolatban történő beszerzésük sokkal nagyobb devizakihatással járna. Egy másik, nem lebecsülendő szempont, hogy a rendelési összegkeret limitálása a megrendelések könyvtárközi koordinálása nélkül számos szakembert fosztana meg szakirodalmi bázisától, annál az egyszerű oknál fogva, hogy az intézményi hierarchiában személyük és/vagy osztályuk, illetve az általuk kutatott téma olyan helyet foglal el, melynek szakirodalmi ellátására már nem jut pénz a szűkre szabott keretből.

5. A „profilidegenség” központi szerv által történő elbírálását nagyon kényes kérdésnek tartom. Azt hiszem, éppen a profiltisztaság az, ami egyáltalán nem jellemző vállalatunk többségére. Ebben a kérdésben még ágazati szinten sem lehet teljes bizonyossággal állást foglalni. Azt, hogy mi tartozik egy intézmény profiljába és mi nem, azt véleményem szerint teljes mértékben az intézmény felelős vezetőire lehet bízni. Másrészt a *Bradford*-féle szóródási törvény ismeretében egyáltalán nem lehetünk meggyőződve arról, hogy egy adott vállalati profilhoz tartozó információk kizárólag a hozzá szorosan kapcsolódó folyóiratokban fognak megjelenni. Ezenkívül számos olyan (például gazdasági) folyóirat létezik, mely esetleg közvetlen szakmai információkat nem is tartal-

* ld. a TMT 1983. 3. számában, a 97–98. ill. 100–101. oldalakon.

maz, mégis nélkülözhetetlen tájékoztatást nyújt a szakemberek számára, trendek, prognózisok stb. formájában, ami például egy műszaki eljárás jövőjének, piaci elhelyezhetőségének megítélésében jelentős szerepet játszhat.

Ötlet a folyóiratok megrendeléséhez és feldolgozásához

Úgy vélem, az előzőek alapján fölösleges újabb érvekkel alátámasztani a megrendelések koordinálásának szükségességét. Mindazonáltal nem javasolom a koordinációt túl magas szinten megvalósítani. Elképzelésem szerint az ágazati tájékoztatási központok tanácsadó szerepet játszhatnának a megrendelések koordinálásában, ami az alábbi alapokon történhetne:

Területi elv

Az egymáshoz helyileg közel lévő, közel azonos profilú könyvtárak a lehető legteljesebb mértékben koordinálják folyóiratmegrendelésüket. Ez egészen odáig elmehet, hogy például az egymáshoz közeli vállalati könyvtárak egyetlen olyan folyóiratot sem rendelnek, amelyet egy másik – a területen belüli – vállalat könyvtára megrendelt.

Egyszeri feldolgozás elve

A területi vagy más elv alapján koordinált megrendelés alapján beérkező folyóiratokat a koordinációs körben részt vevő könyvtárak egyeztetett elvek alapján dolgozzák fel. A feldolgozás elsődleges szempontja a gyorsaság legyen, s így elsősorban tartalomjegyzék-másolatok, esetleg tartalomjegyzék-fordítások kölcsönös megküldésére terjedjen ki.

Kölcsönösség elve

A tartalomjegyzék alapján beérkező konkrét igények a már egyébként is kialakult módszerekkel kölcsönösen kielégíthetők. A kissé merevnek tűnő könyvtárközi kölcsönzési rendszert kellene csak föllazítani, jobban építve a könyvtárosok közötti személyes kapcsolatokra.

Gondolatok a folyóiratok hozzáférhetőségéről

A Posta Központi Hírlapiroda (PKHI) levele a folyóiratrendelések törléséről bennem is a „valamitől megfosztottak” érzését keltette. Kísérjünk meg úrrá lenni ezen az érzésen, és gondolkozzunk el azon, hogy ténylegesen mitől is lettünk megfosztva. Valójában, amint az *Sárdy Péter* cikkéből is kitűnik, magától az információtól nem fosztottak meg bennünket, hiszen a folyóiratrendelések törlésénél gondosan ügyeltek arra, hogy az országban

meglévő folyóiratok sokfélesége megmaradjon. Mindössze annyi történt, hogy a folyóiratok (vagy nevezzük így – információk) nem nálunk, nem a mi könyvtárunkban lesznek ezentúl megtalálhatók. Hogyan jutunk akkor hozzájuk? – vetődik fel rögtön a kérdés. Az alábbiakban ezzel kapcsolatos gondolataimat szeretném az olvasóval megosztani.

1. A kialakult helyzetben elengedhetetlennek tűnik, hogy az országba beérkező kurrens folyóiratokról még a tárgyévben (annak is az elején) olyan jegyzék készüljön, amely a lehető legteljesebb mértékben tükrözi a tényleges állapotot. Ennek elkészítése annál is könnyebb, mivel a PKHI jóelőre bekéri a megrendeléseket, és még a tárgyév előtt alighanem teljes bizonyossággal tudomására is jut, hogy mely megrendeléseket lesz módjában a következő évben kielégíteni. Ha a PKHI nem tud vállalkozni egy ilyen jegyzék gyors összeállítására, meg kellene találni azt az intézményt, amelyik azonnal megkapná – például – a rendelésvisszaigazolások egy példányát, melynek alapján a lehető legrövidebb időn belül kiadná a kurrens folyóiratok jegyzékét.

2. A folyóiratok és folyóiratcikkek eredeti példányai egyidejű érdeklődés esetén általában helyettesíthetők reprográfiai úton készült másolatokkal. Azt a némelyek által felvetett ötletet, hogy egyes folyóiratokról központi tájékoztatási intézményben készüljön másolat (például mikrofilm), mely így kerülne további terjesztésre, sajnos el kell vetni. Ennek a módszernek olyan nemzetközi szerzői jogi akadályai vannak, melyek figyelmen kívül hagyása a folyóirat előfizetési díját messze meghaladó, devizában fizetendő költségekkel járna.

3. Ma már számos intézmény rendelkezik saját, korszerű gyorsmásoló géppel. Meg kellene találni annak a módját, hogy azok az intézmények, melyek ezt a helyzeti előnyüket a közös cél érdekében ki tudják használni, valamiképpen előnyt élvezhessenek. A kurrens folyóiratok jegyzékében (az OSZK korábbi gyakorlatának megfelelően) azt is meg kellene adni, hogy az egyes folyóiratokról hol vállalják gyorsmásolat készítését is.

4. Azt hiszem, a reprográfiai szolgáltatásokkal kapcsolatban nem hallgathatjuk el azt, hogy napjainkban egyrészt a gyorsmásolatok ára indokolatlanul magas (4–5 forint A4 oldalanként), másrészt a hozzáférhetőségük – bár könyvtárközi kapcsolatokkal vagy központi tájékoztatási intézmények útján egyértelműen biztosított – rendkívül körülményes. Hadd ne írjam le ehelyütt a megrendelés–másolatkészítés–számlázás–számlaki-egyenlítés teljes folyamatát, enélkül is belátható ennek idő- és költségigényessége. Ha egyelőre a telefonkészülékhez csatlakoztatható távmásoló készülékek rendszeresítésére nem is gondolhatunk, mindenképpen törekedni kell ennek a folyamatnak a leegyszerűsítésére.

*Kérés a kollégákhoz és a döntésre
illetékesekhez*

kölcsönös megismerésére és megértésére, majd segítsék
elő az előbbrevivő javaslatok megvalósítását.

Kérem a kollégákat, hogy panaszkodás helyett keres-
sük együtt a megoldási lehetőségeket, tegyék közzé
javaslataikat, gondolataikat; a döntésre illetékeseket pe-
dig arra kérem, hogy serkentsék az egészséges és konst-
ruktív vitát, adjanak időt és fórumot az álláspontok

Surányi Miklós
(Építésügyi Minőségellenőrző
Intézet műszaki könyvtára)

Felhívjuk Olvasóink figyelmét az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár és az Építésügyi
Tájékoztatási Központ közös, a

TUDOMÁNYOS–MŰSZAKI INFORMÁCIÓ SZAKKÖNYVTÁRA

című kiadványsorozatára.

A sorozat egyes kötetei a különböző tudományágak, szakterületek információs, dokumentációs és könyvtári
dolgozói számára egyaránt közvetítik a korszerű információs munka alapvető, közös és legújabb elméleti, gyakorlati
ismereteit.

A sorozat eddig megjelent kötetei:

1. sz. **ÓNÓDY Miklós:** Információs technikák és berendezések I. (Reprográfia)
58 oldal, ára 16,50 Ft
2. sz. **POPRÁDY Géza:** A szakkatalógus szerkesztése
53 oldal, ára 12,— Ft
3. sz. **KOVÁCS Ilona:** Dokumentumleírás
45 oldal, ára 12,— Ft
4. sz. **Hazai szakirodalmi számítógépes információkereső szolgáltatások. Tájékoztató 1981.**
199 oldal, ára 29,— Ft
5. sz. **Számítógépes szakirodalmi szolgáltatások:**
ROBOZ Péter: Profilszerkesztési alapismeretek
ROBOZ Péter: Szolgáltatás az INSPEC adatbázisból
HARASZTHY Éva: Input előállítás az INIS adatbázisba
66 oldal, ára 16,50 Ft
6. sz. **Dr. JÁNSZKY Lajos:** A könyvtárak és az információs intézmények feladatai és szervezete
43 oldal, ára 12,— Ft
7. sz. **Dr. SZEPESVÁRY Tamás:** Az olvasószolgálat. Referenz munka a szakkönyvtárakban
50 oldal, ára 12,— Ft
8. sz. **BOBOKNÉ BELÁNYI Beáta:** Dokumentumismeret
58 oldal, ára 12,— Ft
9. sz. **RÁDY Ferenc:** Ügyviteli, iratkezelési és gazdálkodási alapismeretek
33 oldal, ára 3,50 Ft
10. sz. **SIMON Zoltán:** Állománygyarapítás és -apasztás. Az állomány tárolása
45 oldal, ára 11,— Ft
11. sz. **Szerzői jogi ABC.**
105 oldal, ára 45,— Ft